

Dömd till HALSHUGGNING

Återgivning av två rättsfall
på Falbygden år 1691 och 1699

Lars Bägerfeldt

Dömd till halshuggning. Återgivning av två rättsfall
på Falbygden år 1691 och 1699.
av Lars Bägerfeldt

Falköping 2012

Innehåll

VILSKE HÄRADSTING 1699	3
Cajsa Håkansdotter i Stommen i Ullene socken	3
Ett sammandrag	4
Originaltexten	5
GUDHEMS HÄRADSTING 1691	8
Nils Andersson i Badene i Yllestads socken	8
Ett sammandrag	14
Originaltexten	16
GÖKHEM C:A 150 F.KR.	27
Mannen från Landbogården i Gökhem	27
Utgrävningsrapportens information	29

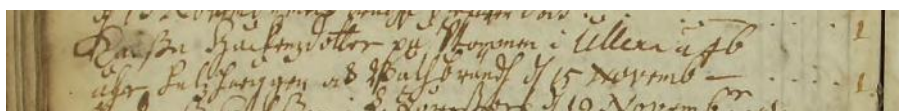
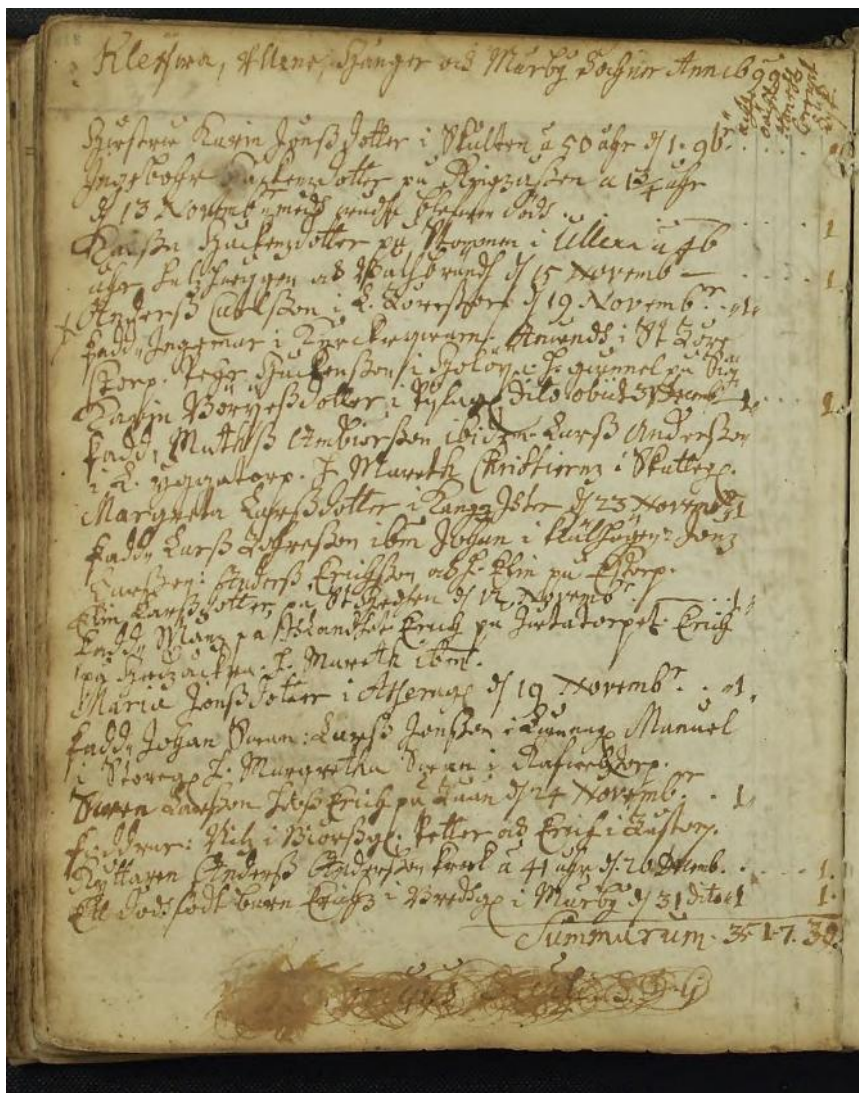
Vilske häradsting 1699

Cajsa Håkansdotter i Stommen i Ullene socken
*Angående mordet på ett nyfött barn, utfört av modern Cajsa
Håkansdotter i Stommen i Ullene socken.*

Kyrkoboken för den 15 nov 1699 berättar bara att Kajsa Håkansdotter dog
på ett onaturligt sätt. På den fjärde raden kan man läsa:

Kaiſa Håkenzdotter på Stommen i Ullene à 46
åhr halzhwggen och Bålhrändh d. 15 Novemb

Således blev hon halshuggen och bålbränd, men orsaken anges inte.

Ett sammandrag

Domboksprotokollet för Vilske härad kan berätta betydligt mer om vad som låg bakom denna dom.

Kajsa Håkansdotter i Stommen i Ullene hade haft umgänge några gånger vid Larmsmässotiden föregående år, eller i början av augusti 1698, med ryttaren Jon Jonsson i samma by. Han var gift men hon var änka sedan 3 år och hade 5 små barn hemma. Vid tiden för Andersmässan, eller runt 30 november, hade hon upptäckt att hon var havande. Den blivande fadern säger senare att hon inte upptäckte det förrän efter jul. Han uppmanade henne att bära det väl och inte göra sig av med barnet, vilket hon hade lovat honom.

Åtta dagar före födseln hade hon besök av sina svågrar och hon nekade då till att hon var havande och sade sig vilja hämnas på dem som spred ett sådant rykte.

När det var dags att föda, om en söndag när alla andra var ute på ägorna, stod hon vid sin säng och födde en flicka. Enligt henne själv var det dödfött, varför hon bar det ute i en vrå i källaren. Vid det tillfället knöt hon någon slags rem runt barnets hals, men inte för att döda det utan ”för att hon var rädd”. Dagen efter, om måndagen, var hon med i arbetet med slåttern. Hon blev då sedd at klockaren Olof Olofsson i Ullene, som märkte att hon såg annorlunda ut, vilket han berättade för kyrkoherden i Vilske-Kleva (varunder Ullene hörde) som genast lät meddela ärendet för kronorättaren Anders Gunnarsson. Denne for redan samma kväll till Ullene, i sällskap med två nämndemän och två kvinnor. De fann inte Kajsa Håkansdotter i stugan eller i sin säng, utan gick vidare och letade tills de fann henne i bara särken liggandes under en säng i en annan stuga. Omgående erkände hon att hon hade fött ett barn som hon menade var dödfött. Först ville hon inte visa upp det, men tvingade ge med sig och visade dem det gömda barnet bakom ett tomt ölfat i källaren. Det hade då fortfarande en stark ”linnefall” med två knutar om halsen, vilken var väldigt hårt åtdragen.

Ryttarens bedragna hustru Karin Haraldsdotter var villig att förlåta sin man och ville inte förskjuta honom. På samma sätt bad hennes släktingar för henne och ville att hon skulle benådas, om inte annat så för de många små barnens skull.

Rätten valde att döma henen till döden, medan han fick böta 80 daler silvermynt.

Originaltexten

1699 den 18 sept

S:d. Ställes för Rätten Enkian Caisa Hå= kons dotter i Ulla, och anklagades för be= gångit barne Mord, Sedan hon af Rytta= ren Jon Jonsson ibid: en Gifft Karl, mäd barn är rådd worden, hwilken, så wähl som Kohnan in för Rätten tillstodo, att dhe wid Larssmess tiden Sidstledit Åhr, begynt med hwar annan olåfligit omgånge förplåga, Dock skall hon effter Sin Meening, af Samma Omgånge intet förr, än wid Andersmesse där effter blifwit hafwande, dät hon och då förr Ryt= taren, men ingen annan optåkt, hwilket hon fuller då skall beklagat, Så illa händt wara, dock bedt henne bära dhet wähl fram, hwilket hon och skall giöra tänckt, där icke födhelnöden allt för bitted och innan hon war full=gången henen påkommit, Dess utan bekände och Caisa, att hon Sitt tillstånd sedan intet för någon Menniskia, utom Sin Lägers Man, före födslen optåckt, utan wid eens och Annors tilltahl, som henne för Slijkt misstånckt höllo, mäd Eeden – och förplichtelser förneekat, och då Sielfwa födslen påkom, som Sig om een Söndag tilldragit skohla alla des bara warit uthe, och hon allena inne, då hon, stå= andes wid sin Säng, fosteret qwitt blif= wit, dhet hon sielf optagit, och strax bu= rit dhet i Kiellaren, och lagt dhet i een wrå effter dhet skall blifwit döfödh, och dhet mäd mull för täckt, tillstån= des och dän hoos, att hon skall Knutit een Kinnen fäll om barnetz Halss mäd wraxel= kunst(?), hwilket hon af Rådhoa skall giort, men intet i opsåth att dråpa Fosteret, som skall warit dödt, innan dhet Kom ifrån Moderlijfwet; Om Måndagen effter födsslen, skall Caisa gått till sitt arbete och slåtta, och då af Klockaren Oluff Oluff Sohn i Vlla blifwit Sedd hwilken emädan han då funnit henne annorlunda beskaffad än tillförende, har han gifwit så= dant an hoos Kyrkioherden i Kleefwa, Som strax låtit Crono Rättaren där af få Kundskap, hwilken och tillijka mäd 2:ne af Nembden och 2ne Hustrur Samma dag om Afftonen Seent farit till Vlla, och wid dhet att Rättaren i Mörkret i Caisas stugu inkommit och roopat, Caisa; skall hon intet swarat, icke hell:r legat i Sin Säng, hwarföre Rättaren strax gått uth i een annan stugu och tåndt op Lius, och där mäd gått in, då han funnit Caisa under

Sängen i blotta Särken liggande, Som och på
 Alfwar som tillfrågan, strax tillstått
 Gierningen och jembwähl att hon lagt
 Sitt Så Kallade Ofullkomblige foster
 afsijdes, dhett hon i förstonne intet wille
 framwijsa, doch endtel: oppå Rättarends
 twång, följt i Kiellaren och fosteret
 som hon mäd Ett quarters diup mull
 och ett Tompt Öhlfaat betäkt, framtog,
 om hwars Halss hon een stark Linnen
 fäll mäd 2ne Knutars, då hårdh bundit
 att nepligen een Nagel emillan ban=
 det och Halssen fåss kunnat, skohlandes
 och barnet, som war ett Pige barn, till all
 Sine Lemmar, warit fullkombligitt och
 jembwähl fullgångitt, dhett och Nembde=
 Männen Anders Pärsson i Kong Mar=
 ken och Hans Jönsson i Lunnagården i
 Åshaka, Sampt Crono Rättaren Anders
 Gunnarsson, som tillijka mäd 2ne hustrur fostret
 Sett, på Sin Eed mäd hand å Book bewitnade
 Sant wara; Synderskan Caisa Håkons
 dotter tillstod fuller nu som förr, att hon
 knutitt een Linnen fäll om barnetz halss,
 och dhett i räddhåga, men icke att barnet
 haftt något Lijf effter födsslen, ehuru dhett nå=
 got lijttet förr födsslen sig rörddt.

Ryttaren Jon Jonsson, Som under Caisas
 förhör och giorde bekännelsse ifrån Rät=
 ten blef uthwijst, Confronterades mäd
 Caisa, och tillstod för Rätten, nu som
 tillförende, att han mäd denne Caisa
 någre gångor, Sedan Larssmesse tidh Sidstleden
 Åhr, Kiötzig beblandelsse haftt, men widh
 hwad tijdh hon hafwande worden, skall han
 intet wetta, effter hon Sitt tillstånd intet
 optäckt, förr än effter Juhl. Sidstl: då han
 skall best henne bära Sitt foster ehrl: fram
 hwareffter han henne intet skall sett, förr
 än dht begynte tahlas öfwer allt, att
 hon war hafwande, då han åter gått
 till henne, och bedt henne bära Sin börda
 ehrl: fram, dhett och Caisa tillstod Jon
 Jonsson till henne hafwa Sagt, och hon
 jembwähl Sinnad Sig där effter rätta,
 om Barnet elliest i Sielfwa födsslen
 haftt Lijf. Vtom hwilket Caisa jemb=
 wähl för Rätten tillstod, att hon 8 da=
 gar före födsslan, om Sitt tillstånd blif=
 wit befrågad af Sine Swågrar, som boo
 i Vlla by, emoot hwilke, hoon eenstän=
 digt neekat, Sig wara hafwande och
 jembwähl sagt Sig, willia sökia Hembd
 på den, som henne i dät roop och Rychte
 kommit. Ryttarens Jon Jonssons
 Hustru Karin Haraldz dotter bekla=
 gade, att dess Man Sig Så illa tillbu=
 rit, dock wille hon honom, Så wijda henne

tillstodo, denne Syndh gierna tillgifwa,
och honom därföre icke ifrån Sin echta Säng
förskiuta. Synderskan Caisa Håkons d:r
stod eenständigt därpå, att barnet warit
dödt födt, och att hon af räddhoga bundit
fosteret om Halssen mäd den linna Fällan,
men dät där igenom icke lijfwet afhändt, begä=
randes, Så hon, Som dess Swågrar att hon mäd
lijfwet motte benådats blifwa, i anseedne
till Hennes många Små barn, som hon uti Sitt
Echterskap mäd Sin för 3 Åhr sedan Afledne
Man skall hafft, hwilka till antahlet skohla
wara 5, och jembwähl så små att dhet eena
intet dhet andra skall kunna skiötha.

Resolutio

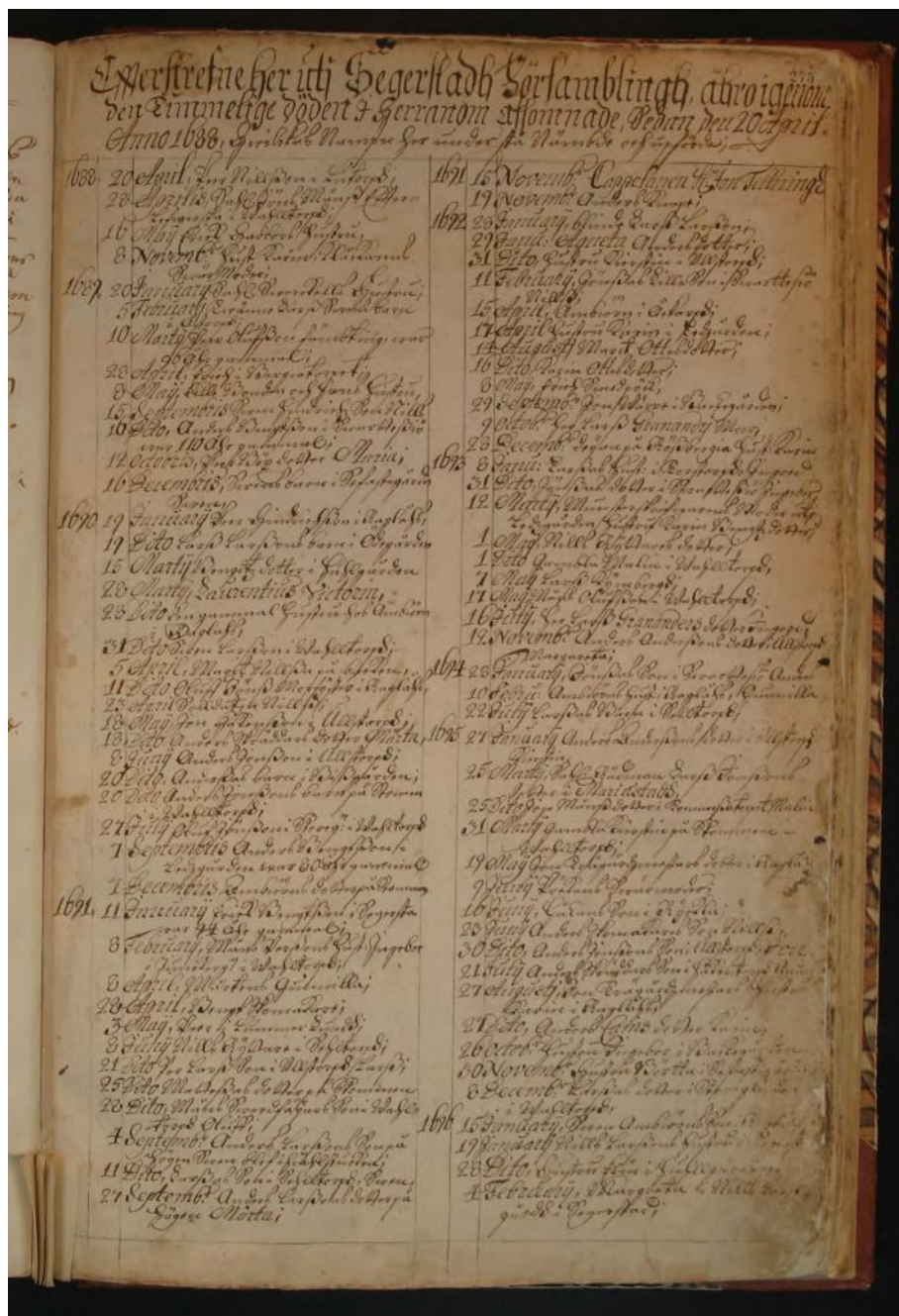
Så som Caisa Håkans dotter sielf
tillstår och bekänner att hon mäd Rytta=
ren Jon Jonsson Kiötzig beblandelse wid
Larssmesso tiden sidstl. Åhr begynt för=
pläga, och Hon däreffter är Hafwande
worden, men sedan icke allena sitt tillstånd
intet för någon Optäkt, utan och aldheles
förneekat, Sig mäd Barn och byrda wara
J Sielfwa Födslan Sökt eensligheet, och
effter Födsslan lagt å löhn, oförteegat att
Fosteret effter 3ne Eedeliga Witnans uth=
sagn är befunnit wara fullgångit, Och jemb=
wähl burit techn mäd sig till Sin dödhbachan,
Så kan Rätten i Anledning af Barne
Mordh Placatet de A:o 1681, henne Cai=
sa Håkans dotter, för denne Gierning icke
ifrån dödz Straffet befrija, utan henne
 därföre till döden dömmet. Men hwad
Ryttarena Jon Jonsson widkommer, Som
mäd Caisa Håkans dotter Kiötzig beblan=
delse förplägat, och uti Hennes Öfwrige
Mordiska Gierning mädh Rådel:r tillstyr=
kiande ingen dhelachtigheet hafft, finner
Rätten dhet bör Han som een Giffit Karl,
till 80 D: Silfntz Plicht jemblijkt Straff
Ordningen Saakfällt wara, Sampt Sedan
förbunden att undergå Kyrkioplicht, jemb=
lijkt Kyrckio Ordningen och Senare K: M:tz
nådigste uthgångne Förordningom, blifwandes
dock sådant den Hög: K: Håff Rättens
högrättwijsa Ompröfwande Ödmiukel:
Submitterat och underställt.

Gudhems häradsting 1691

Nils Andersson i Badene i Yllestads socken

Angående mordet på en gosse vid namn Sven Andersson i Håkantorps socken, utfört av ryttaren Nils Andersson i Badene i Yllestads socken.

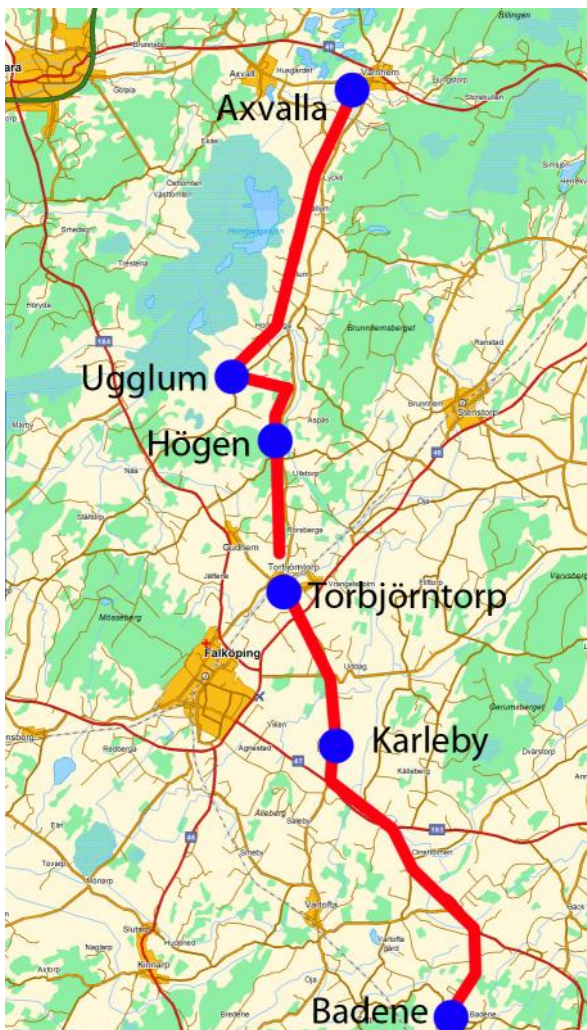

Kyrkoboken över Segerstads gäll nämner händelsen endast kortfattat under år 1691, på den fjärde raden nerifrån i den första spalten, att ”4 Septembris Anders Larssons Son på Högen Swen blef ihjählslagen”

Detalj över kyrkobokens text för år 1691.

Viktiga platser i berättelsen.
Ryttarens färdväg från
mönstringen vid Axvalla hed
till boendet i Badene.

Platsen är fortfarande
markerad genom ett röse
med en stolpe och ingår
bland fornlämningarna med
nummer Håkantorp 62:2,
vars lydelse är:

1) Stensättning (?), rund, 9 m diam och 0,4-0,5 m h. Övertorvadmed i ytan flera kännbara stenar, 0,1-0,2 m st. I en 3 m br sektori SV är en avschaktning, intill 0,2 m dj. I gropen är i ytan en större sten, minst 0,7 m st. På Ö delen är odlingssten påförd. På ytan är en del lös odlingssten. Beväxt med en björk och tre enbuskar. Mycket osäker pga läge i äldre åker men verkar ha en relativt jämn form och övertorvad yta utan nämnvärd sten. 390cg intillnr 1 är: 2) Minneskors av trä, 2,3 m h, 1,3 m br (190-390cg) och 15x7 cm tj. Korsarmarna är 0,6 m l. Inskrift saknas. Uppsatt i sen tid eller replik av äldre kors.

Minnesmärket i Håkantorp över Sven Anderssons dödsplats, bild tagen från väster med ån Slaftans dalgång i bakgrunden där en kvarn låg vid den berörda tiden.

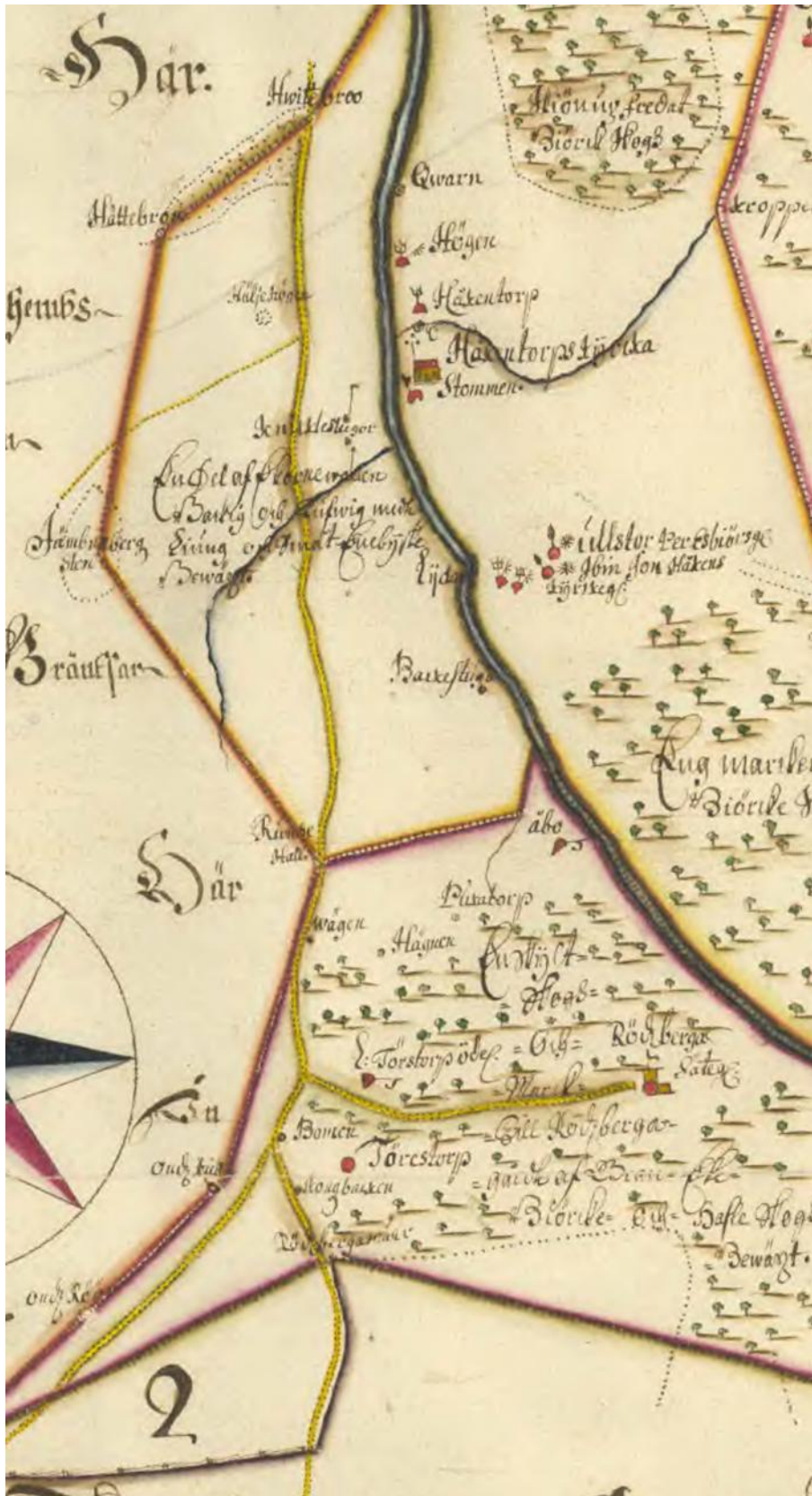
Dito, sett från nord-nordost, med landsvägen i bakgrunden som går via Rössbergas marker för att sedan nå fram till byn Torbjörntorp, vilka nämns i texten. Längst till höger i bild skymtas den förhöjning som sannolikt är den omtalade Mjölbärakullen.

Satellitbild över området vid Högen i Håkantorps. Mordplatsen är utmärkt med ett rött kryss överst till vänster. Kullen Mjölbärakullen, som nämns flera gånger i texten, borde vara kullen markerad med en gul ring ovan.

Gården Högen ligger överst bland gårdarna på den högra (östra) sidan av ån Slafsan, där det tidigare låg ett par kvarnar. Den kvarn som nämns i texten låg ganska exakt rakt österut (höger). I den nedre gruppen med byggnader på samma sida av Slafsan ligger bland annat Håkantorps kyrka.

Färdsträckan återgiven på 1705 års karta, men X utmärkt för mordet. Gården mellan Högen och Stommen i Håkantorps by heter fortfarande Arvid Jonssons gård, efter den ägare som var den drivande för att återfinna mördaren redan dagen därpå.

Håkantorps by, med tre hemman, år 1644. Kyrkan intill prästgården i söder och Högen längst i norr. En bäck rinner ut i ån Slafsån. Åkrarna låg närmast husen, medan ängar och betesmarker låg längre bort.

Ett sammandrag

Domboken för Gudhems härad berättar mycket mer utförligt vad det var som hade inträffat.

Den 12 och 17 okt 1691 hade Gudhems häradsting fullt upp med att förhöra ett stort antal vittnen angående händelserna sent om aftonen söndagen den 4 september 1691 när den unga gossen Sven Andersson mördades. Han var inne på sitt 12:e år och bodde "Under Högen" i Håkantorps socken. Här på gården tjänade även pigan Karin Nilsson, om 11 eller 12 år, och hon var med när mordet inträffade. Som parentes kan nämnas att den gården hade varit ägd av familjen Fleetwood på Rössberga ända fram till år 1689.

Den osedvanligt långa och detaljerade utredningen berättar om när ryttaren Nils Andersson kom från mönstringen uppe vid Axvalla hed och var på väg hem till Badene i Vartofta härad. Först stannade han till hos sin moder Brita i Sätuna, dit han kom under predikan. När hon kom ut från kyrkan drack han sig berusad på brännvin och öl ihop med flera namngivna personer, varav det nämns att de delade 3 kannor öl i gården Paris. Sedan avlossade han sina pistoler i luften och red hemåt i full galopp inte långt före solnedgången. Innan han nådde fram till sitt syskonbarn Kerstin Nilsson i Torbjörntorp, som han hälsade på som hastigast, hann åtskilliga händelser utspelas vilket upptar det mesta av tingsmännens skrivelser. Därefter skiljdes ryttaren från systemen och red hårt på sin häst sent om aftonen för att sova över hos sin salige farbroders efterlämnade hustru och hennes andra man Anders Bryngelsson, boendes i Trägården i Karleby. Han gav ryttaren mat och öl, trots att han var drucken när han kom, samt lät honom stanna över natten. Tidigt om morgonen fortsatte han ritten och kom slutligen hem, men där var det slut på friheten. Rättvisans förespråkare hade hunnit ifatt honom och förde honom tillbaka med handklovar, först till brottsplatsen och sedan till Kronans fängelse i Lidköping i väntan på dom.

Sträckan mellan Sätuna och Torbjörntorp är fylld med anklagelser mot honom. Flera gånger hänvisas till skeenden på Ekornavallen, som på den här tiden hade en avsevärd vidare utsträckning söderut än det man ofta menar med namnet i dag. Här kom ryttaren Nils Andersson farande på sin häst och mötte två redliga män, Erik Arvidsson och Erik Andersson, vilka var boende på orten. Med dragen värja högg han Erik Andersson först över ryggen och sedan mot huvudet så hans mössa åkte av, men den andra mannen lyckades undkomma dylika anfall. Den angripne skyddade sig hjälpligt med en läderpiska som höll ryttaren på avstånd. Därefter red han vidare mot landsvägen intill Mjölbärakullen. På avstånd såg de vad som sedan skedde. Här i neijden befann sig de två barnen Sven Andersson och Karin Nilsson som tjänade hos pojken fader Anders Larsson i Håkantorps socken, vilka var på väg att hämta hem boskapen inför natten. Plötsligt tappade ryttaren sin stora svarta hatt där han kom galopperande i firsprång emot dem med dragen värja. Omedelbart befallde han gossen att ta upp hatten åt honom, vilket han genast gjorde. Lönen blev att ryttaren slog honom med värjan mot huvudet när han tog av sig sin mössa. Strax därpå red han ner pojken som skrek förfärligt. Stående på knä höll han upp sina händer och bad om förskoning. Svaret blev att ryttaren på nytt red ner pojken. Sedan fortsatte han att kryssa med hästen, så att pojken vred sig under hästhovarna. Slutligen gav han

gossen ett stick med värjan igenom skuldran, något in på den vänstra sidan och genom bröstet.

Den lilla flickan såg alltsammans från sitt gömställe på andra sidan landsvägen. När ryttaren hade gett sig av i riktning mot Torbjörntorp, tog hon med sig boskapen och begav sig hem, där hon strax berättade allt hon sett. Anders Larsson, som var pojken fader, hämtade sin granne Arvid Jonsson i Håkantorps by som för stunden var och såg till sin kvarn. Han hade också sett alltsammans, men inte förstått vad ryttaren höll på med, ty han såg inte pojken. När han såg att det kom några längs vägen och stannade till på platsen, begav han sig dit och såg vad som skett. Snarast fick han fram en häst och gav sig av efter mördaren.

Ryttaren hade fortsatt sin färd och kom nästan på en gång till Bommen, som var ett torp under Rössberga. Här skrämde han slag på en kärring vid namn Kerstin Jons (alltså hustru till en viss Jon), som han hotade att skjuta ihjäl. Hon sprang då till torparen Sven Mårtensson som också bodde i Bommen och bad honom komma hem. Ryttaren krävde då att torparen skulle ge honom betesfoder, eld och tobak samt öl, men han hade varken öl eller tobak hemma, så han gav ryttaren två söta äpplen istället varpå han begav sig vidare. På vägen mötte han också Brita Andersdotter om 12 år, som kom ridande från Torbjörntorp med några ston, för hon hade skjutsat några krigsfolk. Åter igen drog han sin värja och högg mot henne, men hon hoppade av sin häst och gömde sig bakom en mur, medan han svor och sade att han skulle döda henne. Därefter mötte han pigorna Sara Bengtsdotter och Kerstin Andersdotter i Ballstorp i Torbjörntorps socken, den första om 15 år, vilka han ville ha umgänge med, men de nekade. Framme vid Torbjörntorp språkade han en stund med sitt syskonbarn Kerstin Nilsson, utan att sitta av hästen, för att sedan skynda vidare. Hon intygade senare att han var drucken och att han hade ridit hästen väldigt hårt.

Arvid Jonsson fick efter en stunds letande besked att ryttaren stannat till hos sin släkting Kerstin Nilsson i Torbjörntorp, men hon ville inte säga vart han var på väg, bara att han var kommen från sin moder i Sätuna, varpå Arvid återvände. Vid Högen träffade han så pojken förtvivlade föräldrar som sänt bud efter såväl Kronans länsman Lars Gunnarsson som Kronorättaren tillika profossen Jon Wårre, vilka båda tillsammans med Arvid Jonsson red åstad efter ryttarens moder. Hon kunde förtälja var han bodde och de vände då om och begav sig dit. De som förföljde honom visste inget om hans färd till Karleby, så de red hela natten till Badene, där de fann honom nyss hemkommen. Arvid kände igen hästen, som var rödblåsigt och vars vänstra bakfot var vit. Då gick de in och grep honom. Omgående förde de honom tillbaka till Högen och tvingade honom att vidröra pojken, som låg kvar där han fallit och knappt hade något blod på kläderna, en vadmalsrock med foder. När ryttaren rörde honom kom det genast fram mycket blod och likaså senare i kistan. Efter detta fördes ryttaren till fängelset.

Nämndemännen yrkade på att Nils Andersson skulle halshuggas och steglas när ärendet fördes över till en sista prövning i Göta Hovrätt.

Originaltexten

1691 den 12 okt

37.)

Gewalietjänaren Anders Jonsson uthj Walla härad kom tillstädes ifrån Lijdekiöpinghz Crono fängzle medh Swänetjänaren Nills Andersson för Badene i Wartoffta heredh, som widh sidsta Kongl Munstringz tijdh ähr grepin för dråp på färska giärningh och brackter in uthj Cronofängelset, Så trädde nu Anders Larsson på Högen medh sin fattiga hustru fram för Rätten, och högeligen klagade till denne Swänetjänaren, att han hafwer kommit ifrån sidsta konngl. Munstringen på Högentorp, och redit till sin moder under wägen boandes uthj Sätuna eller till tienst där sammastädes hoos Swän Olufsons i Wecka hustru Britta widh nampn, och dher sammastädes drukit sigh öfwer drukin, redit dherifrån och öfwer Ekornewallen åth Torbiörnetorp, då hafwer han dräffat under dhen wägen, widh wipe broo 2ne redelige män, Erich Arfwedson på Kartabacken, och Erich Anderson på Torpet wedh Nampn Och farit them öfwer medh en dragen wäria huggit Erich Andersson på Ryggen och ett snättande på hufwudet uthj hans mössa, som på Erich Anderson härframwistes, Så högg han ock effter Erich Arfweson, men råkte honom intit, uthan hans stood i ryggen och ryggstycket uthaff, då karlen kom undan oskadder, när han då rände ifrån desse gode män skentte han markcken uth ett stycke lengre åth Torbiörnetorp mitt för miöhlbarakulle widh Landzwägen ther träffade han som högst beklageligen dhenne Anders Larssons Lilla Sohn Sahlige Swän Andersson, tillijka medh en Lithen barneflicka Karin Nillsdotter som tiänte Anders Larson på Håkentorp, och widh dett ryttaren då reed i firsprång föll hatten af honom, hafwandes en dragen wäria i handen, befallandes dhen Lilla gässen uptaga sin hatt, du skiälm, gässen så giorde, tagandes af sigh sin mössa, då hade Ryttaren straxt wärian öfwer hufwudet på honom, och rände till medh hesten omkull honom och öfwer honom, och kryssade omkring honom, då gässen reste sigh uppå knää och tigde medh oplöffta hender om förskoningh men dhet halp intit, uthan han red åther omkull honom, Då gossen wred sigh som en Orm Vnder hestefötterne dher medh reedh Ryttaren något stycke sin koos, Män straxt tillbaka igen, och gaff dhess Lilla Son ett sting igenom Skuldran Littet närmare på wänstre sijdan och igenom så in emot bröstet, att dhen Lilla Sohnen ther ägenom straxt afsomnade, något på sitt 12 åhr, som war Söndagen nest effter Bärtels messe dagen, Men den Lilla flickan kom till att springa undan, doch stod hon ock sågh på giärningen, men fordes intit gå dijt, uthan hemkiörde dhen booskapen hon skulle gå effter, då dhen Lilla Sohnen Lågh döder och ryttaren red sin koos åth Torbiörnetorp, Men ähn under wägen plahserade han mehra folck såsom wedh Rössbergiatorp Bommen, kiördhe han en torpare Swen Mårtenson att gifwa sigh Eld till en tobakz pijpa, och skrämde en kiäring Kerstin Jons widh nampn där sammastädes, Jtem [jämväl] Winboens flicka Margetta, sampt gårdzfougdens Lars hindrichsons flicka i Baltorp Sara benembdh, hoos Per Torstenson, och såsom grannerna weste berätta, huru karlen sågh uth och hurudan häst han hade att rijda uppå Nämbliggen en ungh karl medh Swart hatt och Ryttare kläder och en rööbläset hest medh en hwit bakfoth och the finge spaning uppå, att en sådan karl hade sin moder uthj Sätuna och sin

tienst uthj Badene, Altså sökte han Anders Larsson Cronones Lenzman Lars Gunnarson och Cronerättaren Jon wärre, att dhe för gudh och rättwijsan skull wille hiälpa honom att slå effter karlen på färska gärning, tillijka med hans granne Arfwedh Jonson i Håkentorp, hwilka foro åstadh, fölliandes fort effter om Natten straxt effter dråpet, ty dråpet skiedde något för Sohle gladningh, och så sin koos åth Badenne, dijt dhe hinte om morgonen straxt Ryttaren wart hemkommen, och nyss hade fått sikh maat, sinnandes hesten ståendes uthj ett skiul och Arfwed Jonson straxt kiände hesten igen, och Ryttaren hade Lagdt sine gewähr på bordet, märckandes främat folck kom effter honom tagandes dhen ena pistolen att probera om han war Ladd, tå lenzman straxt medh wärren grepo honom och förde honom hijt till högen hwarest han då intit neckade gärningen, uthan badh Gudh Nåda dhen som Låter sonen regera sikh, Lijkit låg då ej swept och blödde intit mehr ähn litet på klädet tå bådo the ryttaren taga på Lijket som han giorde och sedan blödde lijket mycket både på ett Sätthe och uthj Kistan, Ther med fördhe dhe dråparen sin koos åth Lijdekiöping och han badh gud nåda sikh dhen stundh han skulle komma dijt i dehen gården beropandes sikh vidare på wittne om behöfwes och skiöt saken till gudh och Rätten, frågades altså Ryttaren Nills Andersson om han kiende denna Saken och dässe wägarna, han swarade sikh intit weeta sådant alt giordt hafwa, men neekade sikh intit hafwa rest den wägen ty han hade ingen annan wäg, neckte icke heller att han besökte sin k. Moder i Sätuna om en Söndagh och kom dijt under Prädijkan sedan böön wardt giordt widh munstringen, när moderen då kom från kyrkan, gaf hennes huusbonde honom medh sikh ett Litet glas brännewijn och en kannä Öhl som dhe drucko tillhopa, sedan Kiöpte han ock hans moder 3 stop öhl på Parijsgården i Sätuna och drucko tillhopa medh drängen Joen Muremästare på Bålltorp och sedan reste ryttaren sin wäg åth Torbiörnetorp och hans k. Moder fölgde honom ett stycke på wägen han war icke så drucken att han nu kunde minnas hwadh han giorde, men denna gärningh weet han sikh intet hafwa giordt, han reed till Torbiörntorp fram i Torstensgård och talte widh sitt Syskonebarn hustru Kirstin Nillsdotter hwilkens man intit war hemma och war derföre icke af hesten, uthan red straxt sin koos till Trägården i Karleby, ther hustru Kirstins förra man war hans farbroder, ther låg han om Natten, och i Sola upgång h han ther ifrån hem till Badene hwaräst Lenzman och Prophossen wärre med Arfwed Jonson i Håkentorp straxt kommo effter och grepo honom och förde honom hijt till Högen i Gudhems härad, och sedan blef han förder i Cronefängzlet, han skulle hafwa bedit dhem achta sikh och see hwäm the grepå, uthan dett måtte gudh weeta om han war skyldig ther woro fuller flere Rytta som drucko i Sätuna 4 eller 5 stycken, som skulle hafwa rest samma wägen, som wittnen i Morgon skohle uthwijsa han hade tiänt Roull Carlson på Snösbäck i 2 åhrs tijdh uthan ringaste oskick som des attest uthwijsar. Dhen Lilla barneflickan Karin Nillsdotter som syntes wara på 12 eller 13 åhret, som fölgde den Lilla gässen som döden leed effter booskapen, berättade att Ryttaren kom rännandes mitt för högen widh Miöhlbara backen, och rände mitt emillan gäsen och henne och drog wärjan och red af sikh hatten, då flickan sprangh bakom hesten och kom sin koos bakom miölbarabacken, ther stod hon och sågh, huru såsom han rände omkring gässen, och frågade honom säijandes will du intit taga up hatten din huusfoter, så gässen så giorde och fick honom hatten, red han omkull honom, då gässen stod uppå

knä, och badh sin hiertans Lilla gode fahe låta bli sigh, ref sigh i hufwudet och holt up henderna, tå redh han omkull honom igen, tå gässen låg på ahnsichtet och wred sigh 3 gånger omkringh, och hade litet ost och bröd uthj handen, så red tå Ryttaren litet ifrån honom när han låg på Ahnsichtit, och så tillbaka igen och stack honom, han hade en brun bläset hest medh en hwiter bakfoth, ther med red han sin koos åth Torbiörnetorp, och flickan hemkiörde boskapen, och det war i Solagladningh då flickan fohr hem till högen, och kungiorde den Lilla gässens afgang, frågades flickan om hon nu kiände igen denna ryttare, hon swarade ia, effter som hon uthpeckte honom ibland allmogen, först hon kom in her i Tingzstugan, och sammaledes sade hon sigh kiänna igen honom, när han fängzligh blef förder till högen, att dhenne Nills Andersson ähr dhen som stack och redh dhen Lilla gässen Swän Anderson i hiähl och ingen annan.

Arfwedh Joensson i Håkantorpe /: som Anders Larson sigh på beropade :/ en medålders gamal redelig bofast man af godt namn och rychte, emot hwilken Deliquenten intit Jäfwä hade, aflade sin Eed medh hand å book, att wittna sandt och rätt i saaken, berättade så att han dhen samma gången moth Solegladningh när dhen Lilla gässen Swän Andersson, blef ihial reden och stucken, som war på en Söndag effter Middagh, gick uthur sin gård och sågh om sin qwarn, tå såg han twenne karlar komma ridandes ifrån Sehltorpz qwarn åth Miöhlbärabacken och wijpebro uppemot Landzwägen, tå fick han ock see en ryttare kom ridandes straxt ther widh och gick så denne Arfwedh nedh för Lijdan i sin Qwarn och slog på en half skiäppa rogh, och straxt uth igen tillbaka tå fick han see samma Ryttare krytza eller rijda rundt omkring widh Miölbärabacken, och i dett samma sågh han honom luuta neder på hesten, Lijka som skulle han sticka effter någonting medh sin wäria, sedan sågh han så tillbära, Lijka som skulle han williä insättia wärjan igen medh handen på i wädret, man när han tå icke hittade på holet i bälgian, hade han taget i wärian neder widh Vdden att insticka henne, hwar widh han såg heela bara wärian bläncka emot Solen, och ther medh tog samma ryttare sin hest medh Spårerna i fursprång sin koos åth Torbiörnetorp, så att han sågh himmelen lysa under hestefötteren, och att Ryttaren hade en Swart hatt och en Röbrun bläsit eller något sotig hest medh en hwiter bakfoth som han tychte i rännandet, såsom denne Arfwed Joenssoon lenge war uthe på sin gårdh, så weste han ock att ingen på pass 2 timmas rum, redh på then wägen näst tillförernar mehr ähn samma ryttare, så gick då han Arfwidh Jonsson upp i sin gård och togh sigh en pijpa tobak uthe på gården och rökte då fick han see en karl 2 qwinfolck och twenne ryttare komma rijdandes på Landzwägen wid Miölbärabacken som ther stannade, Jtem [jämväl] ett gammalt quinfolck kom krypandes på spänget öfwer åhn och upp till Miöhlbärabacken Kirstin Olufzdotter, som medh the andre ther stannade och så togh then ena karlen och en ryttare fort till att rijda åth Torbiörnetorp så fick han ock see en flicka kom kiörandes medh booskap hastigt nedh för Lijdan, kom så flickan Britta, och effter then Andra flickans ordh bebådadhe hans gässe Joen om gässens död, hwilken till honom seijandes, fahr wecth i härad, Anders Larssons Lilla Swän på högen ligger ihialstucken af en ryttare widh Miöhlbärabacken, tå blef han illa tillfredz, befalte sitt folck skaffa sigh hest och imedlertidh gick dijt gåsen Lågh död, och sågh på honom att han war stucken i wänstra Skuldran igenom in emot bröstet att dher war blodt på bröstet och dess uthan alt söndertrampat, sedan gick han hem till sitt och

togh sigh hest och redh fort effter åth Torbiörnetorpa giästgifwaregårdh att sökia dråparen, och fick spaningh på honom att hafwa warit frame wid torpitt Bohmen och dher welat ihiälslå en kiäringh och fodrat Eeld uth, så sant han then karlen och then ryttaren som redo effter dråparen i Torbiörntorp igen, hwilke intit hade funnit honom, doch sade the han hade warit framme som snarast i byen, Vthj Torstens gård, och bado honom rijda fortt effter om han skulle hinna honom och war dhen ene mannen en frälsefougde hemma uthj Elfzborgz Lähn, som gaf denne Ahnledningh, hwareffter han Arfwedh Joensson då i möskningen och Litet på afftonen fohr till Torstensgårdh och flijtiligen frågade effter een sådan Ryttare, och fick så endteligen weta att samma Ryttare hade talt widh hustru Kirstin som war hans Slächt, och hennes man war bortta, frågadhe så Arfwedh Jonsson hustru Kirstin Nillsdotter flijtiligen effter Ryttaren, då hon i förstonne frågade om han hade giordt något ondt, och wille icke giärna giöra honom beskiedh, Men Arfwedh Jonsson swarade han hade allenast skrämmdt dheras barn på Ekornewallen, tå bekiände hon han hade talt widh henne och hårdt redit sin hest, som hon tilltalte honom förr, då han sade sigh wäl må rijda, togh henne om halsen och red omkringh henne, och bödh henne fahra wäll och war druken, då frågade han henne hwar han war hemma, dett wille hon intit säija, uthan swarade han har sin moder i Sätuna hoos fougden Swän Olufson i Weckan, frågar henne och låter blifwa migh, ther medh redh han från henne och tillbaka till högen, finnandes dhen Sahl. Poickans föräldrar uthj största Sorgh, ymcka och Lijket inboheet, Lijkawist hade the sändt budh effter Lenzman Lars Gunnarsson och Rättaren Joen Wäre till hiälp att sökia dråparen, tå han Arfwedh Joensson tröstade them, att the skulle wäll få igen then then Sanskyllige, tå foro the till hans moder i Sätuna och togo beskiedh hwar han tiänte, Nembligen uthj Wartoffta häradh och Baane, reste så dijt Natten öfwer, och under wägen försporde att han Lågh uthj trägården i Carleby om Natten och om morgonen then andra dagen reste dhe och fortt och funno Ryttare hesten ståandes uthj ett Skiuhl i Baane, dhen samma som han sågh Ryttaren rijda uppå widh Miöhlbärabacken, hwilken hest han straxt igen kiände, som ock wardt illa reden och Oskillgder, då dhe lätte skiöllga honom, kiände han den än mehra igen på sin slösande gång, sökte så in åth Stugan, tå Ryttaregewähren Lågo på bordhet, och funno en dörr uthj en framkammar, och Ryttaren intit inne, begiärandes kiöpa dricka, föregifwandes sigh sökia någon som skohle borttagit en häst, och sade sigh wara hemma i Mariestad, gick så han Arfwedh Jonsson uth, och tänckte see effter en Lönndörr till Cammaren uppå gården, då kom Ryttaren in uhr Cammaren, hwar widh Lenzman och Joen wäre grepo honom, som sedan sade han proberade dhen ene Pistolen, om han war Ladd, hwar widh the togo honom, och så förde the honom tädan och till högen igen uthj Gudhembz häradt, och under wägen sade han, hade han trodt sådant, skulle han icke hafwa redet hem medh Mundterningen, och uthj högen wille han intit stort tahla, uthan slogh neder hufwudet, och när the Lätte honom taga på Lijkit blödde thet mykit, thereffter hwar medh the förde honom sin koos till Crone fängelset uthj Lijdekiöpingh.

d: 17 [okt 1691] Contiuerade Tingett

Smeden Erich Arfwedson widh Stora Biurum på Kartebäcken effter Aflagd Eed wittnade som föllier, att en Ryttare på en Söndag effter Middagen mötte honom, och dhen som fölgde honom, och då han mötte dem, drogh han uth sin wäria och högg åth Erich Andersson på Ryggen och hufwudet och sedan rände han effter denne medh wärjan, då slogh han emot hesten medh en Läderpiska han hade i handen, då sade Ryttaren, du din skiälm skall du slå emot Konugens gewähr, då badz han före, och språn af sin hest sedan till ett Stenrör, och då wände han om hesten och redh ifrån dem åt wägen Lenger fram, straxt kom 2 barn gångandes, åth hwilka han redh, och då föll hatten aff honom, dhen togh en Liten gässe up, och då sågh han att Ryttaren red omkull honom och stack honom så att gässen ropade ett Skrikande till, Men om han redh från gässen och sedan till honom, och honom stack, kunde han intit så uist weta eller see, effter han stod något långt ifrån, frågandes om han kiände honom nu igen, han swarade, så wijda kiänner han honom, som den karlen som giärningen gjorde, war äfwen så stor och af samma Statur som dhenne, och sådant får och ehn sådan ung karl som denne ähr, frågades huru hesten såg uth som ryttaren red på, Swarade han war bläsigh och något sotig, mehra på Länden eller bak till ähn framante, Och såsom denne wart häpen, kunde han icke grant minnas eller skiönia hurudanna fötter hesten hade, doch sade denne, att när han i förstonne frågade effter dråparen, kom han sig intit i huga, uthan frågade effter en Ryttare, som skulle hafft Carpus på sigh.

Bonden Erich Andersson i Jutatorpet som blef huggen af samma Ryttare, som skadan gjorde på poiken, kom nu fram och gaf denne Ryttare till om han woro dhen Sanskyldige, som honom hade huggit och slagit, hwar på dee rächte hwar annan handen och woro förlijckte, och som han stodh och såg på när giärningen skiedde, och der om förmentes godh kundskap hafwa, Ty kunde Rätten ej annat ähn honom till Eeden admittera, och honom som ett nödwändigt wittne i saken prowocera, helst dhe sins emillan woro förlijckte, och alt haat, afwundh och illwillia till hwar annan hade bortlagdt, och dhenne samma Mannen förnamns wara en redeligh boofast man, och af godt namn och rychte, hwarföre han aflade Eed medh hand å book, och gjorde sådan berättelse, Nämbligen han kom om en Söndag affton något för Sohlgladningen medh sin Cammerat ridandes från en qwarn med en miöhlpåse, så mötte dee en Ryttare och då Ryttaren fick ögon på dhem, Seer han att han drar något på sin wäria, då säijer han till sin Camerat, denne karlen måste wij achta oss före, han lærer giöra oss något ondt, wij Lära intit slippa honom wäll, och när Ryttaren kom in emot dem, gifwer han hesten Spårarna, och kom så rännandes, och högg till honom i Ryggen först och sedan på hufwudet, så mössna föll af honom och låg på wägen, då red dhe undan på dhen sijdan åt baken som ligger åth Sätuna, sedan redh han till hans Cammerat, som war afstegen hesten, medan han war i hoop medh honom, och högg så åth honom, då han frijade sigh medh en piska första gången, men sedan wände han om och högg i Ryggen på stodet som han red på, att Ryggstycket gick af, och så redh han ifrån dhem fram åth wägen, då hatten föll af honom första gången dhen han medh wärjan uppelade, imedlertijdh redh denne undan bakom en backe i acht att giöma sigh för honom, och när dhe sågo, att han intit kom effter dem, rida dhe fram att see hwar han skulle taga wägen, då sådo dhe att han red på begge barnen som kommo gångandes till wägen, och dett största barnet en flicka språngh öfwer

Landzwägen åth Miölbärabacken, dett andra en gässe som togh hatten up åth Ryttaren, hwilken hatt war swart, som då andra gången war affallen, och då red han på gässen, så att han skreck iämmerliga illa till förste gången, Sedan reed Ryttaren ifrån honom och åther redh han till honom igen, man intit kunde han märckia när han stack honom, antingen då han först war i hoop medh gässen eller då han senarste gången kom tillbaka, när dett war skiedt, rider han ett Litet stycke sacht, män omsijder mykit hårdt wägen till Torbiörnetorp, frågades huru hesten sågh uth, Resp: [respondenten:] han war röbläsigh, doch mehra Sotigh och alla fötterna woro Lijka på honom, frågades om han kunde kiänna igen om dhenne Ryttare war dhen samme. Rp. [respondenten:] han war äfwen en sådan karl som dhenne, en ung karl och hade sådant hår som dhenne, och kom ifrån den wägen som löper till Sätuna, och red åth Torbiörntorp.

Anders Torbiörns dotter Britta Andersdotter en flicka om 12 åhr eller något mehra berättade, att då hon kom ridandes medh 2ne Stoor om Söndagzaffton inemot Sola gladningh ifrån Torbiörnetorp och hade skiutzat någre krigzfolck, då mötte hon en Ryttare i hwilken dorg uth wärjan och högg åth henne då flickan sprang aff hesterna öfwer en Mur och war ganska rädd och förfärat, och när han intit kunde hind[r]a flickan, swor han på henne och sade sigh skola hugga ihiäl henne, sedan redh han fram åth Torbiörnetorp, när han henne ej träffade, frågades hurudan hesten war han red på Rp. [respondenten:] han war rödbläsigh mehra Sotigh och achtade intit rätt wäll hurudanna hestefötterna woro, men en tychte hon war hwit, Swart hatt hade han, och en kappa som hon tychte, och war en ung karl som denne åhr.

Gumman och hustrun Kirstin Larsdotter wid bohmen effter aflagd Eed berättade, att effter en Middag, dagen kunde hon sigh ej ehrhindra, kom en ryttare rijdandes på en brun hest, och ropade till henne kom hijt till migh, eller skall iag skiuta ihiäl dig, då hon swarade, hon hade ett barn, hon kunde icke komma till honom hon wart skräckeligen rädd och förfärat för honom att hon ej kan grant minas huru han sågh uth Men han kom från Kongliga Munstringen, då alla andra Ryttara kommo dher ifrån, och dett war på en Söndag som allom åhr kunnigdt, och hon sade han hade en brun hest.

Swän Mårtensson widh bohmen en torpare under Rössbergia, moth hwilken intit Jäfwades, effter Eed berättade, att då dhen gamla hustrun kom löpandes till honom, och badh honom komma hem, effer der war en Ryttare som illa regrade, så gick han straxt hem, och då stegh Ryttaren på sin hest, och frågade honom om han war hemma här, då han swarade ia, då badh han honom gifwa sigh betesfoder, Eld och öhl, dett han honom låfwade, men öhl sade han sigh ej hafwa, och när han skulle taga effter tobak att röka, så hade han intit tobak, och så redh han bort och togh honom i hand, och gaf honom 2 söta Äplen, och bad honom seija om någon frågar effter honom, att han tiänar Ryttemestaren Paulj och at dett war en brun hest han red på, men han achta intit effter om han war bläsigh eller ej för sin stora häpenheet skull, och att detta passerade på en Söndag näst för Sohlgladdningen, Frågades Ryttaren om han hade tiänt Ryttemestaren Paulj, han swarade Ja, i 3 åhrs tijdh, och war skyldig att wara där till Michelsmesse nest förledne uthj hans tienst, så ock att han war under hans Compagnie, dhet öfriga kunde han sigh ej påminna.

Pigan Sara Bengtdzdotter i Baltorp öfwer 15 åhr och kunde sin Catechiesimus effter Eed berättade att en Ryttare kom ihoop medh henne och en annan pijga, och ridandes omkring dhem, och frågade om dee wille hafwa honom, och så red han omkring dem och sade, See nij iagh kan möta eder, då dhe swarat, dett åhr snart giordt dhet, och dett war om en Söndagh mitt i Äfftendagen, och dhen hade en rödbläsigt häst. Lijka berättelse gjorde Pigan Kirstin Andersdotter i Balltorp som dhen förra effter aflagdh Eedh.

Hustru Kirstin Nillsdotter i Torbiörntorp, som war Ryttarens Syskonebarn, effter Eed gjorde sådan berättelse, att dhenne Ryttare Nills Anderson kom till henne ridandes heel drukin om en Söndagz affton från konugliga Munstringen näst för Sohlgladdningen, och då frågades han om hennes man war hemma, då sade hon Näij, uthan wijsade honom på giärdet där hennes man reedt, tilltalte honom att han hade redit hesten heel Swettig, och togh han henne i fambn, och hon kunde intit märkia att han hade giordt något ondt, och intit sade han något för henne, ej heller war han af hesten hos henne uthan då hon wijsade honom hwar hennes man warit fölgde han genast effter, och rijdandes medh honom till Carleby Långa eller till Trägården *ibidem* [på samma ställe], och afftonen i Möskningen komer bonden Arfwedh Joenszon i Håkentorp, och frågar effter någon karl eller Ryttare, som har warit hoos henne, då hon swarade, att hennes syskonebarn Ryttré Nills hade warit där framme och hälsat på henne och wart druken, och redit illa sin hest, och frågat effter hennes man, tackat henne för senaste tagit henne i hand och fambn, och budit henne farwäll, då han frågat henne hwar han war hemma, wiste hon det intit, uthan sade att hans Moder war hemma i Sätuna hoos fougden Swän Olufson hwar medh *samma* karl red ifrån henne, då dett war Nymoskat.

Studenten Mons.r Swanthe Segerwall, Effter Eed berättade sålunda, att då han war widh Lagmanstinget i Lijdekiöping, och hörde att en Swänetiänare och ryttare war införd i Cronofengelse, som hade mördat en poike på Ekornewallen, der medh gick han dijt honom att besee, och då han kommer in i fängelset, och in i wachte Cammaren, stiger Ryttaren upp, då frågar han honom om han war dhen samma som mördat och i ihjälslagit dett lilla meenlösa barnet, då han swarat, gudh bättre migh så wist, slogh nedh hufwudet och sörgde, Då frågade han hwarföre han gjorde dhen grufweliga giärningen på dett menlösa och Lilla barnet, Swarade gudh gifwe dett har mött migh en karl, då sade han i mötte twänne karlar i trachtera intit dhem så wäll, och förmante honom att han skulle fruchta gudh och läsa, så kan både Gudh och menniskior gifwa hom till. men han tigde stilla och suckade, och detta skiedde när han war Nys inkommen i fängelse

Skrifwaren Mon: Jonas Stenborgh Eedeligen berättade, att då han näst förleden Lagmansting war i Lijdekiöpingh, hörde han af Munsterskrifwaren Kiert berättas, dhet en ryttare ihjälslagit en poike på Ekornewallen, och nu åhr införd i Cronofängelse här sammestädes, då hafwer han fölgdt med Mons: Segerwall medh flere till fängelse honom att see, då dhe inkomma, stiger Mons: Segerwall till honom, och frågar honom, om dhett war han som ihjälstuckit dhet Lilla menlösa barnet på Ekornewallen, då swarade Ryttaren, Gudh bättre migh så wist, och suckade och löffte up sina hender mehra kunde han intit så liust höra, effter som han talade medh en annan fånge och annat folck der inne.

Bonden Per Staphansson effter aflagd Eed, bekiände och wittnade, att han fölgdt Mon.r Segerwall medh flere in uthj Cronofängelse i Lijdkjöping, den Ryttare att bese, som ihjälslagit poiken på Eckornewallen då steg Mon.r Segerwall till Ryttaren, och frågade om han war dhen som ihjälslaget dhet Lilla menlösa barnet, då swarade Ryttaren Gudh bettere mig så wist, och när Mons:r Segerwall ytteligare frågade, hwarföre han en sådan ellack giärning gjorde, swarade han, Ja gudh gifwe dett har mött mig en karl, frågades dhenne Ryttare om han nu Alldeles då neckar till denna giärning. Resp: dett gör han intit, uthan att han intit weeth deraf och derföre kan han icke heller Jaka därtill, uthan om han hade warit så förbullrader uthaf dhen skarpa Chermuszlingen han kom ifrån, sampt de icke där till, att han icke kunnat weeta hwadh han gjorde, dhet sade han må gudh weeta, uthan badh gudh bättra sig seijandes, kan skie han hade warit så förbullrader.

Dhen Sahl. gåssens Lilla grå wallmars råk bars fram för Rätten, hwarpå stynget i wänstra skuldran syntes, då bars och Ryttarens wärja fram, som han hade hafft på kongligen Munstringen, då stinget och wärian grant kiände igen hwar andra, och såsom wärjan intit wart blodig på Vdden, så war icke heller räckten eller råkfodret dhet ringaste blodigt, och fans ett Littit hugg öfwer armeupslaget på Räckten, som war en Liten Ny walmarsråk.

Oppå Ryttarens Nills Anderssons sijda, och effter hans moders begiäran, framkom hustru Lissbetta Larsdotter i Sätuna, hwilken effter aflagdh Eedh intygade, att dhenne Swänetiänare satt och drak medh sin moder i Parijs 2 kanner öhl tillijka medh kiyrkiospänaren och muremästaren Jon i Sätuna, hon såg att moderen fölgde honom uth till Capet: [Kaptens ?] Gyllenstinghz hage, och att Ryttaren afskiöt sine Pistoler hwilket war om en Söndag när fänaden skulle drifwa hem, om måndagen ther effter kom Erich i Kartebacken, som hennes man för henne sade, och frågade effter Nills Ryttares Moder, seijandes han skull hafwa en Karpus på sigh

Pigan Maria Andersdotter hoos Peer Nillson i Storegården i Sätuna aflade Eedh, berättandes sig intit mehra hafwa att wittna, ähn dhet Erich i Kartebacken. Om måndagz morgon, frågade effter hustru Brittis Sohn Nills Andersson, om han war drucken rijdandes her ifrån byen, medh Karpus på sigh, hon swarade dhet weste hon intit, uthan att hans moder som the hade frågat om natten, sade han hade hatt uppå, swarade Erich, Jo män jag tror wist han hade karpus på sigh.

Pigan Ingebor Swänsdotter hoos sin moder på Storegården i Sätuna inhyses, effter Eeden, berättades, hon såg en Ryttare medh blåd råck och karpus straxt åfwanför Båltorp, Litet för ähn Solen gladdes om Söndagen, han kom emillan Lyckorna, och red i flygande sin kos uth åth hälla och hade en Swart brun hest.

Rusthållaren Anders Bryngelson på Trägården i Karleby, som äger Nills Andersons Sahl. farbroders hustru Effter Eeden berättade: Nills Anderson kom till honom Söndagz affton i Skymbningen Lånte huus, fick öhl och mat, och bittidiga om Måndagen reste sin koos åth Badenne, han war något druken när han kom, kunde intit märkia honom söria eller bedröfwat.

Anders Larsson badh om Uhrsächt, thenna Anders Bryngelson hafwer warit hoos honom, och budit honom förlichning på Nills Anderssons wägnär här på Tinge nästförledne Måndagz och grät bitterliga, därföre weet han wäll att Nills Andersson är skyldig, Bryngelson förklarade sigh, det kom man intit i hoga, uthan dett han badh Anders Larsson om förlijkning af sitt egit

råd h gjorde han willkorligen, Nembligen om Nills Andersson skulle blifwa bunden till Saken, flere wittne hade Nills Andersson intit uthan förmente att hesten skulle wäll wijsa annan färgh på fötterna ähn en hwit foth, nembligen 4 lijka hwita fötter. Tyckte så Rätten billigt att afhöra Lenzman och Cronorättaren wärre som dess lijkast sågh hesten, när dhe grepo karlen.

Lenzman Lars Gunnarsson effter Eeden wittnade han sågh hesten wara brunsoth och bläset och hwit på wänstra bakfoten, Swettig, Skarpen och Oreen och en bakskood undanreden, han achtade icke så noga, hurudanna dhe andre fötterna woro, när han kom till högen medh fångenj och sågo Lijket, Suckade han och badh Gudh Nåde dhen som Låter fanen regera eller rijda sigh, suckade och Sörgde både tå och på wägen, och sade sigh intit weeta ther af, Elliest när the togo honom fant Lenzman en pistol wara Ladd och Karbin, och Ryttaren sökte att probra Pistohlen om han war Ladd medh Laddestäckens optryckande och nederstötande i pipan.

Rättaren Jonas Wäre effter Eden wittnade, att hesten war brundustet och sågh illa uth på håren som reste sigh och stogo änna som strimmor, och war mykit oren och tychte dhet närmare bakbenet och foten war hwitare ähn the andre, uthan att orenligheet war på them, hafwandes hesten hafve för sigh i en halfskieppa, men åth intit der aff, tå märckte han folket sörgde mehra hesten ähn karlen, frågandes Landzman en pijga som skulle wara hans fästemo, om hon intit sörgde, hon swarade, hon passade intit ther på, hon hade icke stor houg till honom, och för ähn the togo karlen bläste han först i pistolen, och sedan togh han Lattenan, och frestade om han war Ladder, hwar wedh Lenzman flög till och greep honom, och frågade om han wille gifwa sigh, frågade Nills Anderson hwad han hade giordt, swarade Lenzman dråp, och dher medh lade wärren handklöfwerne på honom, under wägen åth högen sorgde han, och badh Gudh Nåda sigh, Om han den giärningen giordt, hade han deet trodt, han hade så godh Munterningh att rijda på, dett skulle ingen taget honom i frågades parterna om the hade något mehra att föredraga, the swarade Neij, Skiötz så till häradz Nämbed, att the antingen skulle wäria eller fälla honom, the swarade sigh intit kunna wäria, uthan af alle föreskrefne skiähl att fälla honom till giärningen.

Resolutio, Ryttaren och Swänetiänaren Nills Andersson för Badene uthj Wartoffte härad förmenar fuller sigh till hielpereda och uhrsächt för dråp, fölliandhe skiähl skohla gälla –

1, att han intit weet sigh dhenna omklagade giärning att giordt hafwa
2. att flere Rytta och besynnerliga en annan medh blå råck och karpus, sampt en brun hest dhen tijden och stunden ofwan för Båltorp skall synter wara,

3, att Erich Arfwedson i Karttabacken, skall hafwa frågat effter en karl medh karpus, som skulle hafwa giordt skadan, där doch denne hade ingen karpus då skall hafft hafwa uthan en swart hatt.

4, Skall hesten hafwa hafft 4 lijka hwita fötter, och icke en hwit foot allena som skall föregifwit wara

5, Skall han intit warit sörgse eller bedröfwad om natten näst effter giärningen uthj Karleby, hwar af någon sådan giärningh på honom märckas kunde.

6. kan och hafwa wart förbullrader af dhen föregångna skarpa Chermeehernings widh Kongl. Munstringen, och sedan af någon drick, att han ther igenom icke wetadt hwadh han giordt, uthan Gudh måtte dhet weta.

7. wardt wärian intit blodig på udden, som och alle Ryttarewärior Lija stora och små etc: Män såsom här af hans egne bekännelser och Eedelige wittne, ähr fulltygat, att han den samma Söndag effter Middagen, som barnet blef ihälstuckit

1. drack brännewijn uthj Sätuna hoos fougden Swän Olufson och sin moder, sampt en kannä öhl hoos them i dhen gården

2. två kammer öhl hoos arfwedh i Parijs i Sätuna med sin moder och muremästaren Joen Larson samma gång och således

3. warit mykit druken, då han ock

4. åfskutit sina Pistoler.

5. att en sådan person med en sådan häst som han hade ehretedder och sedder på dhen platzen och stunden, som dett Lilla oskyldiga barnet måse mista sitt Lijff, hwarest

6, han hafwer krytztat och redet medh en dragen wärja

7 Therifrån i full firspring, rännandes sin koos åth Torbiörntorp

8 Vnder wägen ther emellan warit framme uthj ett Litit Torp, och i Lijka öfwerdådigt sinne hotat willia ihälskiuta en gammal käring

9 hafwer han desslijkaste iagat och hotat att dräpa en flicka under wägen

10 ganska illa redet sin ombetrodde Swänetiänare hest, som hans egit Syskonebarn uthj Torbiörntorp tilltalt honom före

11 ähr han uthaf alt dhetta på färska gärningh inom dag och dygn (bespanter) och grepin

12 ähr hesten wijdare igen kiänder uthj Badene, att hafwa warit dhen samma som Rytteren red uppå, när han gjorde dhen onda gärningen, och

13 hans huusbonde folck medh tillfömodande fästepijga mehra sörgdt hesten som så illa wardt reden, ähn person, som fången blef

14 han hafwer suckat och sörgdt deröfwer på wägen åth fängelset, och bedit Gudh bettra den som låter fahnen regera sikh,

15 taget på dett arme Lissla Lijket, hwar effter bloden mehra än tillförende runnet, Lijka som att wijsa huru oskyldiga dett af honom hade blefwit uthgutit

16 när han nys hade giordt gärningen, hade han bedet folck om någon frågat effter honom, frija att han tiänte Hr Ryttemästaren Paulin, som han ock tillförende hade giordt och äntå icke hade hans afskiede, hwilket syntes onödigt att seija eller uthropa, om han icke hade wetat sikh giordh den ona gärningen, uthan att Gudh och hans eget Samwete hade drefwit honom tillen sådan bekiännelse

17 kan han icke heller sielf neka till gärningen förföbullring af Chermiserande och druckenskap, uthan förrbär sig dtt derföre icke weta

18 hafwer han ock effter färska gärning uthj Cronofängelset sielf willigen bekändt och bedit Gudh bättra sikh så wist, som han woro den, som hade taget Lijfwet af dhet menlösa barnet

19 Såsom wärgudden nu intit synes blodigh, så synes icke eller wallmars råken och dess underfoder uthj holet blodigt, hwarest wärgian hade farit fram, uthan syntes dett skiedt så ganska hastigdt när barnet Låg på buken, att

bloden ther effter intit kommit uth och opføre, hade och wärgan i medlertijdh kunnat afstrukas och borgskuras

20 Hafwandes *Sampteliga* häradznämbd icke heller kunnat wäria, uthan här af att fälla honom till gärningen medh mera in protocollo, Alt derfore dömbdes Swänetiänaren Nills Andersson för dett han så obarmherteliga och ochristeliga öfwerdådigt hafwer mördat dhen Lilla meenlösa och ofwermaga Anders Larssons Sohn *Sahlige* Swän Andersson på Högen i Gudhems härad, Lijkmätigt 1 Cap: i högm[-ålsbrott?] och 15 Cap: i dråpmåhla balk: L.L. medh willia att hallshuggas och steglas, som alt sammans uthj ödmiukheet hemställes till höglåflig kounliga Håfrätens någhrättwijsa ompröfwandhe.

Gökhem c:a 150 f.Kr.

Mannen från Landbogården i Gökhem

Vid utgrävningen 1987 av en gånggrift på Landbogårdens marker i Gökhems by, påträffades bland annat lämningarna av en man som hade blivit halshuggen. Han var extremt kraftigt byggd, runt 30 år gammal och c:a 181 cm lång. Han hade varit med om åtskilligt i sina dagar. En bit av pannbenet hade huggits ur ungefär tio år före hans våldsamma död. Förmodligen har det skett med en yxa eller ett svärd.

Orsaken till placeringen tvärs över gången på gånggriften känner vi inte till, men han ligger på ett sådant sätt som om någon har släpat honom fram till den slutliga platsen, varefter huvudet har lagts på den ena axeln. Utgrävningen kunde visa att ryggradskotorna inte låg som de skulle hela vägen upp till kraniet utan att det fanns ett tvärt avbrott och att de återstående kotorna låg tillsammans med huvudet. Således råder det knappast något tvivel om att han har halshuggits.

Dateringen pekar på äldre järnålder och tiden ungefär vid Kristi födelse (omkr. 150 f.Kr.). Inga gravgåvor fick följa med.

Bild tagen snett nedifrån som visar att huvudet lagts på ena axeln.

Den halshuggne mannen som låg tvärs över gången. Bild tagen rakt ovanifrån.

Det hoplimate kraniet som visar den omfattande skadan i pannan som uppkommit genom ett hugg ungefär tio år före hans död.

Utgrävningsrapportens information

Personen låg i riktningen N 10c V – S 10 c O med huvudet åt norr. Fötterna låg samman, men inte knäna. Höger arm låg rakt och med handen intill höger lårben. Vänster arm var aningen krökt och med handen över buken. Huvudet låg över höger skulderblad och nyckelben. Detta samt att de översta halskotorna låg under huvudet, c:a 15 cm från den förväntade platsen vid ryggradens övre slut, visar att huvudet knappast kan ha varit fäst på kroppen vid gravläggningen. Istället måste huvudet tillsammans med de översta kotorna ha skilts från kroppen och lagts på höger axel med hjässan uppåt och halsen

nedåt. Huvudets avskiljande från kroppen kan mycket väl ha varit dödsorsaken.

Personen kan efter diametern på lårbenskulan (53 mm), de extremt kraftiga muskelfästena på lårbenen, de stora vårtuskotten på kraniet, det kraftigt markerade haket mellan näsrot och näsrygg, bedömas vara en man. Utifrån förekomsten av utväxta visdomständer och en viss påbörjad sammanväxning av suturerna på kraniet kan individens ålder uppskattas till c:a 30 år. Efter måtten på Femur, Tibia, Fibula, Humerus, Radius och Ulna kan personen beräknas ha varit ca 181 cm lång.

Tänderna var rätt kraftigt slitna. Samtliga tänder hade en så pass sliten tuggyta att pulpan trätt fram, dock i varierad grad. Strax ovanför höger ögonbryn fanns ett hål i kraniet. Hålet var 28 x 18 mm (vid kraniets insida) och hade relativt stora sluttande kanter, vilket medfört att angreppsytan var 53 x 32 mm och där nederkanten berör ögonbrynsbågen. Den spetsovala formen har inte tidigare påvisats förekomma bland trepanerade patienter, varför hålet borde ha uppkommit av andra orsaker. Brottytan har läkts efter ingreppet och personen måste således ha överlevt skadan. Den vänstra långsidan skiljer sig från den högra på så vis att brottytan är betydligt rakare vertikalt och denna sida har en jämn bågform om den läkta brottytan betraktas horisontellt. Det förefaller vara en rimlig tolkning att mannen fått ett hugg av ett eggreddskap som haft en aning svängt eggparti och att hugget till fogats av en person som använt höger hand och stått framför mannen. I övrigt tyder de extremt kraftiga muskelfästena på lårbenen på att mannen varit mycket kraftigt byggd.